

<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.2161>

Arş. Gör. Dr. Didem YAYAN

Sakarya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü, Sakarya / TÜRKİYE

Citation: Yayan, D. (2020). Patrick Süskind'in "Derinlik Baskısı" ve Orhan Kemal'in "Bir Ölüye Dair" adlı hikayelerinde intihar ve intiharin ardından toplumsal bakış. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(62), 3399-3405.

PATRICK SUSKIND'İN "DERİNLİK BASKISI" VE ORHAN KEMAL'İN "BİR ÖLÜYE DAİR" ADLI HİKAYELERİNDE İNTİHAR VE İNTİHARIN ARDINDAN TOPLUMSAL BAKIŞ

ÖZET

Kişinin kendi kararıyla gerçekleştirildiği için alışılmışın dışında bir ölüm şekli olarak görülen intihar sosyoloji, felsefe, psikoloji gibi farklı disiplinlerce araştırılan bir olgudur. Özellikle trajik bir son olarak görülebilecek intiharin eyleyenini böyle bir karara götüren ruhsal, çevresel ve toplumsal arka plan sorgulanarak nedenler ortaya konulur ve çözümler aranır. İntihar, gerçek yaşamı yansıtan edebi eserlerde de çokça işlenen bir olgudur.

Bu çalışmada ele alacağımız, Alman yazar Patrick Süskind'in (1949-) "Derinlik Baskısı" adlı öyküsünde genç bir ressam kadının intiharı, öncesi ve sonrasıyla konu edilir. Kadını ölüme götüren sürecin yanı sıra eserde işlenen intiharin sonrasında sergilenen toplumsal tutum da dikkat çekicidir. Orhan Kemal'in (1914-1970) "Bir Ölüye Dair" adlı hikayesinde ise bir mahallede üç çocuğuyla yaşayan bir kadının intiharı ve sonrası konu edilir. Yine bu öyküde de kadının intiharinin ardından konuşulanlar yazar tarafından dikkat çekici şekilde işlenir. Bu noktada her iki öyküde de zaman zaman kesişen nedenlerinin yanı sıra, intiharin bir de sonrasında toplum tarafından sansasyonel bir olay olarak görülerek dedikodu malzemesi edildiği boyutu ortaya çıkar. Bu makalede Patrick Süskind'in "Derinlik Baskısı" ve Orhan Kemal'in "Bir Ölüye Dair" adlı hikayelerinde işlenen intihar olgusu karşılaştırmalı yöntemle ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Patrick Süskind, Orhan Kemal, Derinlik Baskısı, Bir Ölüye Dair, edebiyat ve intihar

SUICIDE AND SOCIAL ATTITUDE AFTER SUICIDE IN THE STORIES "DEPTH WISH" BY PATRICK SUSKIND AND "ABOUT A DEAD" BY ORHAN KEMAL

ABSTRACT

Suicide, which is seen as an unusual form of death because it is carried out by one's own decision, is a phenomenon studied by different disciplines such as sociology, philosophy and psychology. By questioning the psychological, environmental and social background that led the actor of suicide to such a decision, which can be seen as a tragic ending, reasons are revealed and solutions are sought. Suicide is a phenomenon that is also frequently handled in literary works that reflect real life.

One of the stories we will discuss in this study, "Depth Wish" by German writer Patrick Süskind (1949-) is about before and after the suicide of a young painter woman. In addition to the process that led to the death of the woman, the social attitude displayed after suicide is also being handled in the work conspicuously. In the story by Turkish writer Orhan Kemal (1914-1970), "About a Dead", the suicide of a woman living with her three children in a neighborhood and its aftermath is the subject. Again, in this story, things talked about the woman after her suicide are handled remarkably by the author. At this point, in both stories, besides its reasons that intersect from time to time, suicide becomes also material for gossiping after suicide, which is seen as a sensational event by society. In this study, the phenomenon of suicide which handled in the stories Patrick Süskind's "Depth Wish" and Orhan Kemal's "About a Dead" will be discussed comparatively.

Keywords: Patrick Süskind, Orhan Kemal, Depth Wish, About a Dead, suicide and literature

1. GİRİŞ

İntihar, psikoloji sözlüğünde "Kişinin bilerek ve isteyerek kendi yaşamına son vermesi." (Budak, 2009: 384) şeklinde tanımlanmaktadır. Tanımda da görüldüğü gibi kişinin bilinçli bir kararla varlığını sonlandırması, ölüm yeri, zamanı ve şeklinin belirleyeni olması intihar etme eyleminin öncelikli olarak bireysel yönünü ortaya koyar. Anlatım bozukluğu oluşturan yanlış bir kullanım olmasına karşın, eylemin halk arasında zaman zaman "intihar etti" demekle yetinemeyerek "kendini intihar etti" şeklinde ifade edilmesi de aslında eylemin bireyselliğine ve ölümün sıradan olmayan bir şekilde kişisel bir kararla

gerçekleştirildiğine istemsizce yapılmak istenen bir vurgu niteliğindedir. Söz konusu bireysel taraf ise özellikle kişinin içinde bulunduğu ruhsal ve varoluşsal durumla ilintilidir. “Varoluşsal açıdan analiz edildiğinde, çoğu intiharın nedeni kişinin hayatta kalmayı anlamlı kılacak değerleri artık üretememesi, anlama ulaşmak için çaba ortaya koyabilmesini imkansız gösterecek güçlüklerle karşılaşmasıdır” (Riedel, Deckart & Noyon, 2008: 221). İntihar olgusunu analiz eden en önemli çalışmalardan biri Fransız sosyolog Émile Durkheim tarafından gerçekleştirilmiştir. Durkheim, intiharı toplumbilimsel açıdan ele aldığı, konuyla ilgili temel başvuru eserlerinden biri olan ve ilk kez 1897 yılında yayınlanan “İntihar (Fr. Le Suicide)” adlı eserinde intiharı, “*Nasıl bir sonuç vereceği bilinen, kurbanın kendisi tarafından gerçekleştirilen, olumlu ya da olumsuz bir edimin dolaysız ya da dolaylı sonucu olan her ölüm edimine intihar denir.*” (Durkheim, 2013: 5) şeklinde tanımlar. İntihara ilişkin *toplumsal nedenlerin dışında* tuttuğu nedenlerden birisi olan, *kişinin organik-ruhsal uygunluk durumu* (Durkheim, 2013: 17) konusuna da değinen Durkheim, intiharın bireysel koşullarını inceleme işinin ruhbilimcileri ilgilendirdiğini belirtir ve “İntihar” adlı eserinde bir toplumbilimci olarak intiharın bireysel değil toplumsal boyutta etkili olan nedenlerini araştırır (Durkheim, 2013: 14-15). Türk Dil Kurumu Sözlüğünde yer alan tanımda ise intihar, “*Bir kimserin toplumsal ve ruhsal nedenlerin etkisi ile kendi hayatına son vermesi.*” (Akalin vd., 2011: 1199) şeklinde açıklanır. Bu bilgiler ışığında intiharın nedenlerinin çoğunlukla bireysel ve toplumsal olarak iki ana başlık altında değerlendirildiği anlaşılır.

Gerçek yaşamın içinde yer alan bir olgu olarak intihar, edebi eserlere de genel olarak bireysel ve toplumsal boyutlarıyla yansır. Eser figürlerinin intiharı, içinde buldukları durumdan çıkış yolu olarak seçmelerine neden olan koşullar yazarlar tarafından ya figürün ruhsal durumuyla ilintili olarak ya da bireyi aşan toplumsal nedenlerle bağlantılı olarak şekillendirilir (Daemmrich ve Daemmrich, 1995: 315). Bu çalışmada, araştırma nesnesi olarak belirlenen iki kısa hikayede bireysel ve toplumsal boyutlarıyla yer alan intihar olgusu karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır.

2. “DERİNLİK BASKISI” ADLI ÖYKÜDE ANA FİGÜRÜN İNTİHARI VE İNTİHARIN SONRASI

Bu bölümde ele alacağımız “Derinlik Baskısı (Alm. Der Zwang zur Tiefe)” adlı öykü Alman yazar Patrick Süskind’in (1949-) “Üç Buçuk Öykü” adlı kitabında yer alan ve ilk kez 1986 yılında yayınlanan kısa öykü türündeki eseridir. Öyküde, genç bir ressam kadını intihara götüren süreç, intiharı ve sonrası anlatılır. Hikayede anlatıcı tarafından “güzel resim yapan” biri olarak tanıtılan genç ressam, ilk sergisinde bir sanat eleştirmeninden resimleriyle alakalı, anlatıcı tarafından aslında “*kötü niyetli olma*” dığının altı çizilen, şöyle bir eleştiri alır: “*Yaptıklarınız yeteneğinizi gösteriyor, hoşta da gidiyor, ancak henüz yeterli derinliği yok.*” (Süskind, 2015: 13). Genç ressam sergi esnasında bu eleştiriye duyduğunda çok da dikkate almaz. Ancak aynı eleştiri iki gün sonra bir gazetede şu ifadelerle yer alır: “*Genç sanatçı oldukça yetenekli, çalışmaları ilk bakışta çok hoşta gidiyor ama ne yazık ki derinlikleri yok.*” (Süskind, 2015: 13). Eleştirinin gazetede yer alması genç ressamı resimleri konusunda sorgulamalar gerçekleştirmeye sürükler. Uzun uzun düşündükten sonra genç ressam resim malzemelerini bir kenara kaldırıp bir gezintiye çıkar. Katıldığı bir davette ise etrafındakilerin resimleri hakkında kendi aralarında, gazetede yer alan eleştiriyle örtüşen yorumlar yaptıklarını duyar. Bu noktadan sonra resimlerinin derinliği olup olmadığına dair sorular ressamın zihninde gittikçe yer etmeye başlar. Konu üzerine öyle çok düşünür ki en sonunda resim yapamaz hale gelir ve resimlerinde derinlik olmadığı fikrine kendisi de inanır.

Özbek’e göre bu hikayede doldurulması gereken en önemli boşluk hikayenin başlığıdır. Hikayenin Almanca başlığı olan “Der Zwang zur Tiefe” ifadesini “Derinlik Takıntısı” olarak Türkçeye aktaran Özbek başlığı şöyle yorumlar:

“*Öykünün odağına derinlik psikolojisine malzeme olacak bir rahatsızlığı oturtmuş ve kahramanı bu rahatsızlığının belirtileriyle donatmıştır yazar. (...). Takıntı, kuruntu ve saplantı gibi kavramlar derinlik psikolojisinin alanına girdiği için, onları bu açıdan irdeledikten sonra öykü kahramanının ruh biyografisini çözümlenme, ruh portresini çizme olanaklı olacaktır.*” (Özbek, 2005: 41).

“*Genç kadına yararı olacağı() düşün(ül)erek*” (Süskind, 2015: 13) yapıldığı anlatıcı tarafından belirtilen ancak genç ressamın intiharının hazırlayıcısı olarak görünen eleştiri, normal şartlarda alanında yolun

başında olan birisine yapılabilecek sıradan bir eleştiri olarak anlaşılabilir. Bir konuda derinliği yakalamak uzun zaman alacak uğraşlar, çok çalışma, tecrübenleme ve ancak ondan sonra kişinin kendi yeteneğini keşfederek ve geliştirerek gerçek anlamda yetkinliğe ulaşma şeklinde ilerleyebilecek bir süreçtir. Genç kadının yeteneği olduğu, eserlerinin hoş gittiği ifadelerinin yanında söylenen “*Ancak henüz yeterli derinliği yok.*” (Süskind, 2015: 13) ifadesiyle kastedilen muhtemelen bu sürecin gerçekleşmesine ihtiyaç olduğudur. Ancak bu eleştiriye tam manasıyla anlayamayan ve değerlendiremeyen genç ressam, aksine, eleştirinin ardından ciddi bir sorun olarak gördüğü bu durumu hızlı bir şekilde ve dışarıdan yardımla çözmeye çalışarak kitaplara ve başka ressamların eserlerine başvurur. Hatta öyle hızlı ilerlemek ister ki girdiği bir kitapçıdan dükkanda bulunan en derinlikli kitabı talep eder. Bir resim sergisinde ise bir sanat tarihçisine Leonardo da Vinci'nin bir tablosuna ilişkin, orada bulunanların gülüşmelerine neden olan şu soruyu yöneltir: “*Özür dilerim, bu tablonun derinliği olup olmadığını söyleyebilir misiniz bana?*” (Süskind, 2015: 14). Bir an önce kabul görmek ve onaylanmak arzusunda olduğunu gördüğümüz ana figürün basit bir olumsuz eleştiriye kabullenememesi Özbek'e göre yine onun takıntılı kişilik yapısının sonucudur (2005: 41-42). Burada dikkat çekici olan ise genç kadının en sonunda kendisini intihara götürecek olan söz konusu eleştiriye ancak medya aracılığıyla, toplumsal boyutta duyulduğunda dikkate alması ve eleştiriden olumsuz etkilenmesidir. Özbek'e göre böylece ününün zarar görmesi genç ressamda geleceğe yönelik kaygıların başlamasına neden olmuş ve sonunda bu çaresiz ruh halinden intihar gibi patolojik bir yolla kurtulmayı seçmiştir (2005: 42).

Artık hiçbir şey üretemeyen genç ressam içkiye başlar. Üretebilmek için uyanık kalmaya çalışır, evinin ışıklarını sabaha kadar söndürmez. Ana figürün yaşamını anlamlı kılabilen bir üretim halinde bulunamaması ve üretebilmek için gösterdiği bu çaba varoluşsal bir kriz içinde bulunduğunun göstergesidir. İnsan dünyadan varlığına ait bir anlam ve isim bırakmadan ayrılmak istemez. Uykunun da bir tür ölüm hali olduğu düşünüldüğünde aslında ana figürün uykuya dalmaktan korkması ve ışıkları söndürmemesi, her ne kadar sonunda intihar etmiş olsa da, arka planda ölümden korkması olarak yorumlanabilir. Üretmeden uyumak istemeyen ana figür bir yandan da tatmin edici bir üretim bırakmadan ölmek istememektedir. Yalnızca sanatçı krizi yaşayan bir ressam olarak değil, herhangi bir insan olarak da durum onun için böyledir. İntiharı varoluşsal açıdan analiz eden Noyon'a göre “İntihara kalkışmak -ölümle sonuçlandığında arada pek fark yokmuş gibi görünse de- aslında ölüme gitme isteğinden değil, artık dayanılmaz hissedilen varlıktan kaçıp kurtulma isteğinden kaynaklanır.” (Noyon, 2008: 221). Bu görüş çerçevesinde değerlendirdiğimizde aslında ana figürün ölmeyi istemediğini, varlığını anlamlandırmayı istediğini ancak bu beklentisine ulaşmak için doğru yolu bulamadığını ve sonunda çaresiz kalarak ölmeyi seçtiğini söyleyebiliriz.

Çözumsuzlikle karşı karşıya kalan ana figürün durumu gittikçe kötüleşir. En sonunda ise aşamayacağı bir çökkünlük sürecine girer. Ana figürün bu haline bakarak intiharı öncesinde “*uzun süreli öz-yıkıcı davranışlar*” (Budak, 2009: 385) olarak tanımlanan bir çeşit intihar sendromu yaşadığını söylemek mümkündür. Genç ressamın tam anlamıyla bir bunalım içine girdiği hem üstü başı ve evinin haliyle hem de elinde tuttuğu plastilinle sergilediği tuhaf şekilde tekrarlayan anlamsızca hareketleriyle hikayede görünür kılınır (Süskind, 2015: 15). Aslında ana figürün intiharının nedenlerinin neler olabileceği halihazırda öykünün içerisinde arkadaşları aracılığıyla durumu değerlendirilerek önceden sorgulanmış ve yanıt aranmaya çalışılmıştır:

“*Arkadaşları onun için kaygılanıyordu. “Onunla ilgilenmeliyiz,” diyorlardı, “bir bunalım geçiriyor. Ya insani bir bunalım bu ya sanatsal ya da parasal. Eğer birinci seçenek doğruysa hiçbir şey yapılamaz; ikincisi doğruysa bunu kendisi aşacak; üçüncüsü doğruysa onun adına para toplayabiliriz ama bu da herhalde onun için onur kırıcı olur.”* (Süskind, 2015: 15).

Ana figürün insani yani varoluşa özgü bir bunalım içinde olması ihtimalinden, alıntıda çözümsüz bir durum olarak bahsedilir. Ana figür yaşadığı bunalımın sonunda alıntıda belirtilen sonu yaşayarak çözümsüz kaldığına ve intihar ettiğine göre bu seçenek intiharı doğuran nedenlerden biridir diyebiliriz. Kendi başına aşması gereken sanatsal bunalımını ise aşamadığını ve en sonunda tamamen üretemez hale geldiğini gördüğümüz için intiharı öncesinde arkadaşları tarafından gözlemlenen bu durumunu da onu intihara götüren diğer bir neden olarak ortaya koyabiliriz. Ana figür çalışmadığından maddi sıkıntılar da yaşamaktadır. Kendisine miras kalan otuz bin markla üç yıl daha yaşamış, parası bittiğinde intihar

etmiştir (Süskind, 2015: 16). Bu bilgi ekonomik sıkıntıların da genç ressamın intiharında önemli bir rol oynadığını ortaya koyar. Yani alıntıda sıralanan nedenlerin üçü de aslında genç ressamın intiharının nedenleridir.

Sonunda insanlarla iletişimi tamamen kesilen genç ressam tüm resimlerini delik deşik edip parçalar ve ardından bir televizyon kulesinin tepesinden, yüz otuz dokuz metre yükseklikten aşağı kendini bırakarak intihar eder (Süskind, 2015: 16). Genç ressamın resimleri hakkında aldığı eleştiriden sonra resim yapma yeteneğiyle beraber yaşama hevesini de git gide kaybettiğini gördük. Varlığı için bu derece anlam ve önem yüklediği resimlerinin tamamını parçalayıp yok etmesi, yaşamın onun gözünde tamamen sona erdiğinin ve intihar niyetinde olduğunun önceden sergilenen bir ifade biçimidir. Bir iletişim aracı yoluyla kendisiyle ilgili haberler yayıldıktan sonra günden güne intihar noktasına gelen genç ressamın intihar yolu olarak yine bir başka iletişim aracı olan televizyon kulesinden atlamayı seçmesi de anlamlı gözükmektedir.

Genç ressamın intiharı, ardından bir dedikodu malzemesine dönüştürülür ve gazetelerde yayınlanır. Trajik intihardan kalan ve kadının sefaletini yansıtan tüm detaylar haberlerde acımasızca işlenir: “*Genç kadının evi öyle berbat bir durumdaydı ki herkes en alışılmadık fotoğrafları çekti: Binlerce boş şişe, her yerde çürümüşlük izleri, yırtık resimler, duvarlarda plastilin topakları, hatta odaların köşelerinde dışkılar!*” (Süskind, 2015: 16). İntiharın tüm detaylarına yer vermek isteyen gazeteler onun güzel bir kadın olmasını ise haberi daha ilgi çekici hale getiren bir araç olarak kullanmaktan geri kalmazlar. Buradaki yaklaşım medyanın tutumunu yansıtır görünür ancak medyanın içeriklerini toplumun genelinin, ilgi, merak ve beğenileri ışığında şekillendirdiği gerçeği düşünülürse, gazetelerin yaklaşımının aslında toplumun bir intihar olayının arkasından bakış açısını ve merakını yansıttığı sonucuna varılır.

Hikayenin sonunda ise sergide genç ressamın resimlerine yorum yapan eleştirmenin ressamın intiharı hakkında yazdığı yazısı yer alır. Yazı şu sözlerle başlamaktadır: “*Genç ve yetenekli bir insanın, sanat sahnesinde kendine yer edinebilmek için mücadele edecek gücü bulamadığına tanık olmak, geride kalanlar için her seferinde sarsıcı bir izlenimdir.*” (Süskind, 2015: 16-17). Genç kadının yaşadığı sonun geride kalanlardaki izleniminin “sarsıcı” olarak nitelendirilmesiyle bu olayın insanlar üzerindeki üzücü etkisi kastediliyor olabilir. Ancak “sarsıcı” ifadesinde intihar daha ziyade ibretlik bir olay olarak ortaya konur. Eleştirmen bu acı sondan etkilendiğini belirtse de yazısının, duyguların çok da işin içine katılmadığı, birtakım çıkarımlarda bulunup ders alınan amaçlandığı nesnel bir durum değerlendirmesi olduğu görülür. Yazıda eleştirmen genç kadının intiharını nihayetinde bireysel nedenlere dayandırır. Söz konusu görüşün ifade edildiği tümce Almanca orijinal metinde şöyledir: “*Allerdings scheint zulezt doch im Individuellen der Keim zu jenem tragischen Ende angelegt*” (Süskind, 2005: 14). Tümceyi, “*Söylemek gerekirse o da zaten kişisel öz olarak bu trajik son için gerekli potansiyeli içinde taşıyordu.*” şeklinde Türkçeye aktaran Özbek tarafından da belirtildiği gibi burada eleştirmen, intihara zemin hazırlayıcı konumunda gibi görünse de yazısında “bireysel” anlamına gelen “individuell” kelimesini kullanarak intiharını ressamın bizzat kendisiyle ilgili nedenlere bağlar (Özbek, 2005: 43). Buradan genç ressamın intiharında ağırlıklı olarak kişisel nedenlerin rol oynadığı sonucu ortaya çıkar.

3. “BİR ÖLÜYE DAİR” ADLI ÖYKÜDE ANA FİGÜRÜN İNTİHARI VE İNTİHARIN SONRASI

“Bir Ölüye Dair” Türk edebiyatının önemli yazarlarından Orhan Kemal’in (1914-1970), 1949 yılında yayınlanan ve öykülerinden oluşan “Ekmek Kavgası” adlı kitabında yer alan kısa öykü türündeki eseridir. Hikayede, Zehra adında üç çocuk annesi bir kadının intiharı ve sonrası konu edilir. Ekonomik sıkıntılar yaşamış olmasının yanı sıra yer alan birkaç bilgi dışında, hikayede yaşamına ve intiharı öncesindeki ruhsal durumuna dair çok fazla bilginin yer almadığı kadının, yaşadığı mahallede intiharından sonra arkasından konuşulanlar onu intihara götüren nedenler hakkında fikir verir.

Hikaye, eşi askerde olan ve bir avlu içerisindeki bir odada yaşayan Zehra’nın intihar haberiyle başlar: “*İplikhanedeki Zehra’nın kendini asmaya mahallede bomba gibi patladı.*” (Kemal, 2020: 41). Çarpıcı bir olay olarak intiharın haberini alan mahalleli olup bitenleri seyretmek için hemen olay yerinde toplanmıştır. Ardından polis, savcı ve doktor da olay yerine gelmiştir. Hikayenin anlatıcısı da olan mahalle sakini, yanında iki mahalleli ve bekçilerle birlikte Zehra’nın yaşadığı odaya girer ve onu intihar

etmiş halde bulurlar. Gördüğü manzara karşısında anlatıcı figürün aklından geçirdiği düşünceler kadının tek başına mücadele ederken yaşadığı zorlukları da anlatır: “Allah taksiratımızı affetsin, karıda da gözüm vardı. Köpoğlu çok cilveliydi ama külhanbey karıydı. Neyse.. (...). Güzel kadının ölüsü bile adamı huylandırıyor.” (Kemal, 2020: 42). Kendi yaşamına son vermiş birisinin dini bakımdan günahkar sayılmasına karşın, alıntıda Zehra’ya göz koyduğunu itiraf eden anlatıcı, intihar etmiş olan Zehra’nın arkasından affi için dua etmek yerine, aynı zamanda öz eleştiride de bulunarak kendi affi için dua eder. Hemen arkasından “külhanbey” tavrırlı bir kadın olduğunu belirterek, eşi uzakta olduğu için başka erkekler tarafından rahatsız edildiğini anladığımız ve bu konuda hikayenin ilerleyen kısımlarında arkasından konuşmalar da yapılan Zehra’nın kendisine olan söz konusu yaklaşımlar karşısındaki tavrını da ortaya koyar. Burada özellikle kadınlara karşı sorunlu bir üslubu ve zihniyeti temsil eden anlatıcı, bir yandan da Zehra’nın yanında yer alarak artık hayatta olmadığı için kendisini savunamayacak olan kadının ölümünden sonra uğradığı iftiralara hikayenin başında açıklık getirmiş olur.

Olay yerine gelen ve kadının intiharını soruşturan savcı, hikaye boyunca mahalle sakinlerinden üç kişiyle konu hakkında görüşme yapar. Savcının sorduğu sorular ve aldığı yanıtlar kadının yaşamını sürdürdüğü toplumsal çevre olan mahallesinde ona ne gözle bakıldığının ve neler yaşadığının ipuçları niteliğindedir. Zehra’nın intihar etmiş olduğunu ilk gören kişi, anlatıcı tarafından zampara bir adam olarak tanıtılan mahallenin fırıncısı İhsan’dır. İhsan’ın savcıya anlattıklarından, küçük yaşlardaki üç çocuğunun sorumluluğunu tek başına üstlenmek zorunda kalan Zehra’nın maddi zorluklar içinde olduğu anlaşılır:

“Bu çocuklar geldiler beyim, ellerinde bir tepsi... İhsan baba dediler, şu ekmeğimizi pişiriver. Aldım tepsiyi ellerinden, baktım ekmekler tekmi kepek. (...). Bunlar pişmez, dedim, ananız sizi başından atmış... (...). Bulaştılar, ağız İhsan Baba karnımız aç, diye sızlanmaya... Kim bilir ne zamandır açtılar... Yüreğim parçalandı, tezgâhtan iki somun kıstırdım koltuğuma, haydin dedim, düşün önüme...” (Kemal, 2020: 42).

Savcı bunun üzerine İhsan’a, Zehra’nın evini bilip bilmediğini ve ekmekleri parayla mı yoksa bedava mı vermeyi düşündüğünü, eğer para almayacaksa neden ekmekleri çocuklara vermeyip kendi gitme gereği duyduğunu sorar. İhsan’ın mesleğinin fırıncılık olması kasıtlı bir seçimdir. Ekmek, açlığı ya da karın tokluğunu anlatan temel semboldür. Yiyecek ekmek dahi bulamadığına göre Zehra çocuklarıyla birlikte yoksulluk içinde yaşamıştır. Öyleyse yaşadığı maddi zorluklar ve beraberinde yaşadığı sıkıntılar büyük ihtimalle intiharında önemli birer etken olmuştur. Öykünün yer aldığı kitabın isminin “Ekmek Kavgası” oluşu da hikayedeki Zehra’nın ekonomik anlamda verdiği mücadeleyle örtüşmektedir.

Daha sonra savcının konuştuğu komşulardan biri olan yaşlı kadının ağzından hikayede bir kez daha Zehra’nın güzelliğine ve ciddi tavrırlı bir kadın oluşuna değinilir (Kemal, 2020: 43). Savcının Fitnet isimli diğer bir komşuya sorduğu soru ise yardıma ihtiyacı olan yalnız bir kadın söz konusu olduğunda ortaya çıkan ön yargılı yaklaşımların yansımalarıdır: “Ahlakı nasıldı? Yani anladın ya... Demek istiyorum ki kocası askere gittikten sonraki durumu...” (Kemal, 2020: 44). Zehra defin için götürüldükten sonra tam anlamıyla arkasından dedikodular sıralanır. Anlatıcı bu dedikoduları şöyle aktarır:

“Yok, Zehra dolandırıcıymış, mahallede herkese otuzar kırkar takmışmış, fabrikada doğru dürüst çalışırken rahatlık tepmiş, işi mahsustan, daha serbest olabilmek için bırakmışmış, demin savcının önünde uğuna uğuna ağlayan kocakarıya kırk beş kuruş takmış da kadın hep kırk beşin gittiğine uğunuyormuş, zaten çocukların hiçbiri babalarına benzemiyormuş, hepsinin boyaları ayırı ayırmış, falan filan...” (Kemal, 2020: 44).

Öldükten sonra arkasından konuşulanlar ışığında kadının, yaşadığı küçük toplumsal çevresi olan mahallesinde rahatsız edilmiş, kendisine kötü gözle bakılmış, arkasından konuşulmuş ve iftiralara maruz kalmış olduğu anlaşılmaktadır. Ekonomik sıkıntılarının yanında bu yaşadıklarının da Zehra’nın intiharının bir başka nedeni olduğu kuvvetle muhtemeldir. Özellikle geleneksel Türk toplumunda mahalle kültüründe yardımlaşma, ihtiyaç durumunda olanlara sahip çıkma, koruyup kollama anlayışı hakimdir ve mahalle adeta bir aile gibi sınımlanacak güvenli bir yer olarak görülür. Hikayede ana figürün yaşadığı tam tersi bir durum söz konusudur. Hikayenin başlığında yer alan “Bir Ölü” ifadesi, yaşarken mensup olduğu toplum içerisinde değer görmeyip sahiplenilme ve aitlik duygusunu hissedemediği görülen genç kadının ölümünden sonra da değersiz görüldüğünün bir göstergesidir. Başlık, özel olarak O’nun ölümünün bir anlam ifade etmediğini ve kadının herhangi bir ölü olarak görüldüğünü özetler. Bu

bilgiler ışığında hikayenin ana figürü Zehra'nın intiharında bireysel ruhsal durumundansa toplumsal etkenlerin ağırlıklı olarak etkili olduğu sonucuna varabiliriz.

Zehra'nın ölümü, yaşadığı mahallede kısa süre içerisinde unutulur. Odası, içinde onun eşyalarıyla birlikte bir başkasına kiraya verilir. Çocuklarını ise mahalledekiler kendi aralarında paylaşırlar. Hayattayken maddi sıkıntılarını bilmelerine rağmen ona yardım etmeyenler tarafından eşyalarının kullanılması, çocukların da eşya gibi paylaşılması kadının hikayesindeki bir başka trajik yöndür. Anlatıcı hikayenin sonunda Zehra'nın intiharı karşısında eşinin sergileyeceği muhtemel tutum hakkında da bir tahminde bulunur: “Zehra'nın askerdeki kocasına gelince, yüzde yüz eminim, o, bu işe sevinecek. Zaten daha askere gitmeden aralarında hır eksik olmazdı.” (Kemal, 2020: 45). Bu sözlerden Zehra'nın sağlığında evliliğiyle ve eşiyle ilgili olarak da onu yaşamda ayakta tutabilecek herhangi bir sebebi ve umudu olmadığı ve yaşadığı evlilik sorununun da onu intihara götüren bir başka neden olduğu anlaşılır.

4. ÖYKÜLERİN KARŞILAŞTIRMASI VE SONUÇ

Bu çalışmada ele aldığımız eserlerin en belirgin ortak yönleri, her ikisinin de kısa öykü türünde yazılmış olmaları, hikayelerindeki ayrılan yönlerle birlikte, her iki öyküde de öykülerin odak noktasında tek başlarına yaşamlarını sürdüren iki kadın ana figürün intiharının yer almasıdır. Ele aldığımız iki kısa öyküde karşılaştıkları zorluklar karşısında tek başlarına ayakta kalma mücadelesi veren, ilk öyküde yalnız yaşayan ressam bir kadın, ikinci öyküde ise çocuklarıyla yaşadığı için görünürde yalnız olmasa da onların da sorumluluklarını tek başına üstlenmek ve hem anne hem baba vazifesi görmek zorunda kaldığından aslında yalnız sayılabilecek iki kadının hikayesi anlatılır. Orhan Kemal'in ele aldığımız “Bir Ölüye Dair” adlı öyküsüne kıyasla Patrick Süskind'in “Derinlik Baskısı” adlı öyküsü özel olarak bir kadın hikayesi olarak ön plana çıkarılmış izlenimi uyandırmamaktadır ancak her iki öykünün de ana figürü kadındır ve karşılıklarına çıkan bireysel ya da toplumsal engeller sonucunda, yalnız başlarına çabalayarak yürütmek zorunda oldukları hayatlarını bir şekilde daha fazla devam ettirmeyi başaramamışlardır.

Ele aldığımız eserlerde iki ana figürün de intiharlarının öncesinde maddi sıkıntılar yaşıyor olmaları hikayelerindeki ve intihar kararlarındaki ortak noktalardan biridir. Varlıklı olmamalarına rağmen arkalarından, ressam kadının evinin görüntüleri gazetelerde kullanılarak, Zehra'nın ise kalan birkaç eşyası kullanılıp çocukları paylaşarak yağmacı bir anlayışla artık koruyamayacakları varlıklarına el konulur.

Her iki hikayede de kadınların arkalarından intiharlarının buna şahitlik eden toplumsal kesim tarafından dedikodu malzemesine dönüştürülmesi söz konusudur. Onların ardından kalan sahne, kısa süre önce içinde yaşanan trajik olay bir kenara bırakılıp, hiçbir şey olmamışçasına ilgi çekici seyirlik bir dekora dönüşür. İntiharların arkasından buna tanık olanların kendilerinin nasıl olsa ve neyse ki yaşamadıkları ancak ana figür kadınların yaşadıkları trajik akıbet karşısında kayıtsızlık ve duyarsızlık örneği sergiledikleri ve çekinmeden artık kendilerini savunamayacak olan kadınlar hakkında istedikleri gibi konuştuğuları görülür.

Her iki kadının da kadınsal kimlikleri ve güzellikleri, üzerlerinden çıkar elde etmek için malzeme olarak kullanılır. Kadınlardan ressam olanı gazetelerde satışları artırmak için intihar hikayesiyle ve cabası olan güzelliğiyle intiharının arkasından malzeme edilerek kullanılırken, diğersinin de güzel ve yalnız bir kadın oluşu hem sağlığında hem intiharından sonra namusu üzerinden dile dolandırılarak kendisinden faydalanılmak istenmiştir. Şehir hayatı sürdüren ressam kadından elde edilen malzeme medya yoluyla geniş kitlelere ulaştırılırken, Zehra'nın hakkındaki söylentiler daha küçük bir toplumsal yapı içinde, mahallesinde dilden dile dolaştırılarak yayılır.

Genel olarak bireysel, toplumsal ya da çevresel başlıkları altında toparlanabilecek sebeplerden kaynaklanan intiharlar ya da intihar girişimlerinin nedenleri tek tek belirtilmek istendiğinde birçok neden sıralanabilir. İntihar bunalımına sürükleyecek durumlar “Genellikle yoğun depresyon, şizofrenik rahatsızlıklar, ciddi sağlık sorunları, alkolizm, sevilen kişinin kaybedilmesi, ailevi çatışmalar, iş yaşamındaki başarısızlıklar, ekonomik sıkıntılar gibi nedenlerle ortaya çıkan intihar tehdidinin veya girişiminin söz konusu olduğu acil durumlar.” (Budak, 2009: 384)'dır. Ressam ana figürün intihar nedenlerini öyküde yer alan açık ipuçlarından yola çıkarak ruhsal, mesleki ve ekonomik nedenler olarak tespit ettik. Zehra adlı ana figürün intihar nedenleri ise ekonomik zorluklar, evliliğinde yaşadığı sorunlar

ve toplumsal baskı olarak karşımıza çıktı. Her iki kadının intiharında da hem kişisel yaşantıları ve olaylar karşısındaki tutumlarının hem de toplumsal yaşantılarının etkisi vardır. Ressam kadının intihar kararında eleştirmenin, kadının eserleri hakkında yaptığı kritik tetikleyici olmuş görünse de söz konusu seçiminde genç kadının ruhsal durumu ağırlıklı rol oynar. Aynı zamanda bir anne olan Zehra içinse yalnızlığına, evliliğinde yaşadığı sorunlara, çocuklarının sorumluluğunu tek başına üstlenme zorunluluğuna ve maddi sıkıntısına bir de yaşadığı küçük toplumsal çevrede kendisine olan bakış ve tutum eklenmiş ve intiharı için hazırlayıcı sebepler olmuştur.

İki kadının intihar etmek için seçtikleri yol birbirinden farklıdır. Ressam yüz otuz dokuz metre yüksekliğindeki bir televizyon kulesinin tepesinden atlayarak intihar ederken, Zehra kendini asarak intihar eder. Durkheim'in tespitine göre "*Çeşitli intihar uygulamalarının toplum içindeki payı kısmen sanayi düzenini, en yaygın mimari biçimlerini, bilimsel bilginin düzeyini vb. gösterir.*" Yüksekten atlayarak intihar etme, yüksek binalarla örülü büyük şehre özgü bir intihar biçimiyken, kendini asarak intihar ise kırsal kesime özgü intihar şeklidir (Durkheim, 2013: 303). Ressam kadın kent yaşantısı sürdürmektedir. Zehra'nın ise kırsal kesim olarak nitelendiremesek de merkezi sayılamayacak daha küçük bir çevrede, mahalle yaşantısı sürdürdüğünü dikkate alırsak, iki ana figürün intihar şekillerindeki farkı Durkheim'in tespiti ışığında anlayabiliriz.

Toplumsal normların ve görüşlerin bireyin yaşamı üzerinde daha belirleyici olduğu, herkesin birbirini tanıdığı ve etrafın görüşünün önemli olduğu mahalle yaşantısı sürdüren Zehra'nın hikayesinde evlenmiş, Türk toplumunda beklenen aile kurma ve çoluk çocuğa karışma aşamasını gerçekleştirmiş, eşinin gidişyle kendini çocuklarına adanmış ve kendinden önce onları düşünmek zorunda olan bir kadın profili ortaya konmuştur. Ressam kadın ise yalnız ve bu anlamda daha özgür ve batılı anlayışa uyan bireysel bir yaşam sürdürmektedir. Ancak hakkındaki eleştirisinin toplumsal boyutta yayılması onu da olumsuz anlamda etkilemiştir. Buna karşın, ruhsal durumu hakkında eserde ipuçları bulunan ressamın intiharında bireysel etkiler ağır basarken, Zehra'nın intiharında toplumsal etkiler ağır basmıştır tespitinde bulunulabilir.

Sonuç olarak, bu makalede Türk ve Alman edebiyatından kısa öykü türünde yazılmış ve iki kadının intihar hikayelerini anlatmalarından dolayı birlikte ele alınan eserlerde karşılaştırma yöntemiyle benzerlik ve ayrılıklar değerlendirildi. Eserlerdeki ana figürlerin intiharlarının hikayelerde işlenişinde kültürel ve yaşayış şekillerinden kaynaklanan farklar bulunduğu ancak varoluşsal çıkmazlar yaşayan iki insan, yaşam mücadelelerinde yalnız kalan ve toplumsal baskıyı üzerlerinde hisseden iki kadın olarak ele alındıklarında benzer intihar hikayelerine sahip oldukları görüldü. İntihar edimine toplumsal bakışın ve intihar eden ana figürlerin arkalarından sergilenen toplumsal tutumun ise iki öyküde birbirlerine benzer olduğu tespit edildi.

KAYNAKÇA

- AKALIN, Ş. H. vd. (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- BUDAK, S. (2009). *Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- DAEMMRICH, H. S. & DAEMMRICH, I. G. (1995). *Themen und Motive in der Literatur*. Tübingen und Basel: Francke Verlag.
- DURKHEIM, É. (2013). *İntihar. Bir Toplum Bilim İncelemesi*. Çev. Z. Zühre İlkelen. İstanbul: Pozitif Yayınları.
- KEMAL, O. (2020). *Ekmek Kavgası*. İstanbul: Everest Yayınları.
- ÖZBEK, Y. (2005). *Postmodernizm ve Alımlama Estetiği*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- RIEDEL, C., DECKART, R. & NOYON, A. (2008). *Existenzanalyse und Logotherapie. Ein Handbuch für Studium und Praxis*. Darmstadt: WBG.
- SUSKIND, P. (2005). *Drei Geschichten und eine Betrachtung*. Zürich: Diogenes Verlag.
- SUSKIND, P. (2015). *Üç Buçuk Öykü*. Çev. İlknur Özdemir. İstanbul: Can Sanat Yayınları.